

Posudek diplomové práce

Bc. Kateřina Dlabová, *Environmentální žal jako pastorační téma*, Praha: ETF UK, 2020

Kateřina Dlabová se ve své diplomové práci zabývá aktuálním tématem environmentálního žalu, který byl dosud tematizován zejména v oblasti psychologie. Snahou autorky je ukázat, že by se měl stát předmětem pastorační péče, a sama také navrhuje metody této pastorační péče. Práce se skládá z úvodu, čtyř částí, které jsou dále členěny do podkapitol, a závěru. Jejím rozsahem je 60 stran.

Práce má jasnou a přesvědčivou logiku postupu. V první kapitole, nazvané „Teologie stvoření“, autorka seznamuje čtenáře s některými podněty a důrazy ekoteologie. Ty slouží jako doklad skutečnosti, že teologie a etika obracejí pozornost k lidskému vztahu k přírodě a reflektují její hodnotu. Dlabová vychází z toho, že svět jakožto stvořený Bohem je dobrý, a zasluhuje si proto naši péči. Zdůrazňuje, že křesťanské a environmentální hodnoty mohou být při této péči v souladu, a zaměřuje se na tři z nich: pokoru, vděčnost a zodpovědnost. Kromě kladných hodnot se autorka podrobněji zabývá metaforami, které někteří teologové užívají, aby vystihli, jakou roli má člověk v přírodě hrát. Mezi ně patří správce, pastýř, sourozenec i řada dalších obrazných pojmenování, která bývají, jak autorka správně uvádí, interpretovány různě. Speciální pozornost věnuje Dlabová encyklice papeže Františka *Laudato Si'*, která je v reflexi environmentální krize a vztahu člověka k přírodě přelomová. Z faktorů, které přispívají k destrukci přírody, zmiňuje autorka opakovaně konzumerismus

V druhé kapitole, lapidárně nazvané „Antropocén“, poukazuje Dlabová na zdroj environmentálního žalu: člověkem zaviněnou devastaci přírody, která má nadto i sociální důsledky, jako je migrace kvůli nedostatku pitné vody. Čerpá přitom ze spolehlivého díla Bedřicha Moldana *Podmaněná planeta*. Dlabová upozorňuje na obtížné řešení globálních změn, mezi které na prvním místě patří změny klimatické. Zároveň – v návaznosti na badatele, o něž se opírá – hledá odpověď na otázku, proč je mnoho lidí tváří v tvář dramatickým proměnám přírody netečných.

V třetí kapitole s názvem „Environmentální žal“ autorka nejprve rekapituluje zralé a nezralé obranné strategie, které badatelé Clive Hamilton a Tim Kasser uvádějí jako možné reakce na ekologickou krizi. K nim doplňuje „obranu víry“, termín, kterým Hana Librová označila defenzivní strategii lidí, kteří se upínají k víře, a „afektualizaci“, „snahu bránit se vypjatým emočním stavem – environmentálním žalem“ (s. 30). Autorka dále líčí genezi pojmu „environmentální žal“, popisuje jeho specifické rysy i analogie s žalem osobním, rozebírá pojetí a charakteristické znaky smutku a poukazuje na jev smutku zneuznaného (*disenfranchised grief*). V závěru kapitoly vymezuje, které skupiny jsou environmentálním žalem ohroženy, nebo jej přímo pociťují, a upozorňuje na jeho specifický druh, tzv. solastalgii, „která je způsobena změnami domácího prostředí, nebo dokonce jeho zánikem“ (s. 44).

V poslední, čtvrté kapitole, nazvané „Pastorační pomoc“, autorka navrhuje způsoby, které by mohly být využity při pastorační pomoci lidí trpících environmentálním žalem. Mezi ně zařazuje

individuální a skupinové rozhovory (svépomocné skupiny), modlitbu, rituály a podílení se na ekopraxi, které předpokládá ekogramotnost. Na konci kapitoly autorka vyzdvihuje naději a její význam v pastoračním doprovázení. Naděje nám podle ní brání „propadnout beznadějným představám o konci světa nebo pesimistickým scénářům o temné budoucnosti lidstva. Velkolepý dar naděje ... je určen k tomu, aby nás uschopňoval k novému životu ve světě, jehož nedílnou součástí je i přijetí plné odpovědnosti za tento svět“ (s. 54). Důležitou roli naděje pak autorka zdůrazňuje i v samotném závěru své studie.

Diplomová práce *Environmentální žal jako pastorační téma* je práce multioborová a je třeba ocenit, že autorka se dokázala vyrovnat se škálou různých přístupů. Vedle teologů (např. Jürgen Moltmann, James Nash, Albert de Pury) čerpá z knih odborníků zaměřených sociologicky (Hana Librová), přírodovědně (Bedřich Moldan), filosoficky (Hans Jonas) či psychologicky (např. Erich Fromm, Elisabeth Kübler-Rossová). Tematická šíře však také vytváří nebezpečí určité roztržitosti, které se Kateřině Dlabové nepodařilo vždy ubránit. Přes jasný logický postup kapitol nejsou v textu některé jednotlivosti propojeny, což znejasňuje sledování toku argumentace nebo vzájemných souvislostí. Např. při autorčině reprodukci hlavních příčin stresu na s. 40 (katastrofické jevy, krizové události, denní nepříjemnosti) chybí provázanost s tématem environmentálního žalu.

Vzhledem k tomu, že si autorka vytkla za cíl pojednat o environmentálním žalu jako o *pastoračním tématu*, bylo by namístě, aby poslední kapitolu lépe rozpracovala a teoreticky podepřela. Odkazy na odbornou literaturu v ní téměř chybějí. Na druhé straně je chvályhodné, že téma možných pastoračních metod promýšlela samostatně a nebála se předložit vlastní návrhy, např. různé typy rituálů.

Poněkud rozvést či modifikovat by si zasloužila i jiná témata, např. otázka dobroty světa (s. 5) a člověka, a to nejen ve světle nauky o hříchu, ale také v perspektivě otázky tzv. „přírodního zla“, pod které někteří teologové zařazují také predaci nebo parazitismus.

Ze stylistického a obecně jazykového hlediska je práce dobrá. Text se čte plynule a autorka volí vhodnou terminologii, míra překlepů je poměrně nízká. Práce však trpí formálními nedostatky: na některých stránkách text kvůli velkým mezerám opticky nenavazuje (s. 11, 16, 39, 50), poznámkový aparát je umístěn na nevhodné místo (s. 7), autorka někde užívá špatný typ uvozovek (např. s. 46, 47, 54), nesjednotila způsob, jakým uvádí názvy knih a článků (kurziva, kurziva v uvozovkách, bez kurzivy – např. s. 49), nerozlišuje mezi pomlčkou a spojovníkem (např. s. 28, 44), v bibliografii jí chybí některé položky (např. Lercher, Kolářová) nebo je uvádí chybně (Landová). Určitým nedostatkem je rovněž to, že na některých místech autorka nakupila citáty (s. 11–12) a nerozlišila tak, kde by stačila parafráze, a co je naopak natolik důležité či výstižné, že je namístě přímá citace.

Přes tyto výtky oceňuji, že autorka dokázala zpracovat badatelsky a oborově různé přístupy, samostatně o nich přemýšlet, ukázat širší souvislosti environmentálního žalu a přesvědčivě zdůvodnit, že jde o problém, který by poimenika a pastorační praxe neměly opomíjet. Po zvážení silných i slabých stránek diplomové práce *Environmentální žal jako pastorační téma* navrhuji hodnocení C.